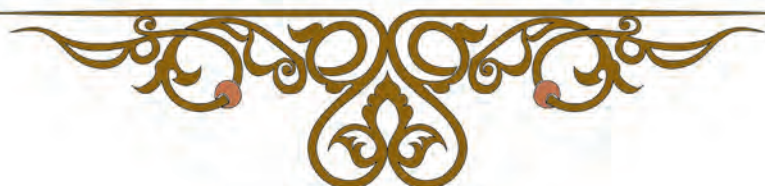

از ارزشیابی تا یادگیری

درس پیام های آسمان
دوره اول متوسطه

مؤلفین:

دکتر حمید قلندریان

طیبه خواجه بیدختی

سرشناسه	: قلندریان، حمید، ۱۳۵۰
عنوان و پدیدآور	: از ارزشیابی تا یادگیری درس پیام‌های آسمان دوره اول متوسطه / مولفان حمید قلندریان، طیبه خواجه بیدختی.
مشخصات نشر	: مشهد: مؤسسه فرهنگی، هنری و انتشاراتی ضریح آفتاب. ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۱۱۸ ص
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۷۶-۳۶۱-۵
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: تعلیمات دینی اسلامی — ایران — کتاب‌های درسی — ارزشیابی
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۸۴.
شناسه افزوده	: بیدختی، طیبه، ۱۳۵۳
رده بندی کنگره	: BP ۷/۷
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۰۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۶۲۰۵۷۳۹

مرکز پخش:

مشهد - خیابان امام خمینی - جنب اداره کل آموزش و پرورش خراسان رضوی

تلفن سفارشات: ۰۵۱ - ۳۲۲۸۳۴۲۲ * دفتر نشر: ۰۵۱ - ۳۲۲۸۰۱۶۷

تلفن بازرگانی: ۰۵۱ - ۳۲۲۸۱۴۱۰

Email: zarihaftab@gmail.com - Website: www.zarihaftab.ir

نام کتاب	: از ارزشیابی تا یادگیری درس پیام آسمان دوره اول متوسطه
مولف	: حمید قلندریان - طیبه خواجه بیدختی
ناشر	: مؤسسه فرهنگی، هنری و انتشاراتی ضریح آفتاب
طراح و صفحه آرایی	: جواد ذاکر تولایی
نوبت چاپ	: اول ۱۳۹۹
قطع	: وزیری
شمارگان	: ۲۵۰۰ نسخه
قیمت	: ۲۰۰۰۰ تومان
چاپ	: دقت
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۷۶-۳۶۱-۵

کلیه حقوق این اثر برای انتشارات ضریح آفتاب محفوظ است

فهرست

۸	■ مقدمه
	فصل ۱. سنجش و ارزشیابی
۱۴	■ سنجش چیست؟
۱۵	■ ارزشیابی چگونه انجام می شود؟
۱۵	■ سنجش بر حسب زمان و هدف چند نوع است؟
۱۵	■ سنجش آغازین
۱۵	■ سنجش تکوینی
۱۶	■ سنجش تشخیصی
۱۶	■ سنجش تراکمی
۱۶	■ فرایند سنجش تراکمی چگونه انجام می شود؟
۱۷	■ لزوم تعیین هدف های آموزشی چیست؟
۱۸	■ هدف های شش گانه ی شناختی بلوم و همکارانش
۲۰	■ جدول مشخصات آزمون را چگونه تنظیم نماییم؟
۲۲	■ در انتخاب نوع سؤال چه اصولی را رعایت کنیم؟
۲۳	■ چیدمان سؤالات چگونه باید باشد؟
۲۴	■ تناسب و توزیع مناسب بارم بندی با توجه به سطح و اهداف آموزشی
۲۶	■ اصول یازده گانه کلیدی
	فصل ۲. آزمون های عینی و تشریحی
۳۲	■ انواع سؤالات امتحان
۳۲	■ سؤالات عینی

- ۳۲ سؤالات دوگزینه‌ای
- ۳۴ نکات مورد توجه در طراحی سؤالات دوگزینه‌ای
- ۳۶ سؤالات چندگزینه‌ای
- ۳۷ نکات مورد توجه در طراحی سؤالات چندگزینه‌ای
- ۳۹ سؤالات جورکردنی
- ۴۰ نکات مورد توجه در طراحی سؤالات جورکردنی
- ۴۱ سؤالات انشایی (تشریحی)
- ۴۱ سؤالات کامل کردنی
- ۴۲ نکات مورد توجه در طراحی سؤالات کامل کردنی
- ۴۳ سؤالات کوتاه پاسخ
- ۴۴ سؤالات گسترده پاسخ
- ۴۴ نکات مورد توجه در طراحی سؤالات گسترده پاسخ

فصل ۳. تحلیل محتوای کتاب پیام‌های آسمان از منظر ارزشیابی

- ۴۸ تحلیل اجزای درس‌ها
- ۴۸ مصادیق ورودیه
- ۴۹ محتوای آموزشی
- ۵۲ آیات و احادیث حفظی
- ۶۰ فعالیت کلاسی
- ۶۱ خودت را امتحان کن
- ۶۱ بیشتر بدانیم
- ۶۱ پیشنهاد
- ۶۱ نیایش

بارم‌بندی و بودجه بندی ■ ۶۲

فصل ۴. سؤالات استاندارد پیام های آسمان

نمونه سؤال‌های دو گزینه‌ای ■ ۶۸

نمونه سؤال‌های چند گزینه‌ای ■ ۷۵

نمونه سؤال‌های جورکردنی ■ ۸۱

نمونه سؤال‌های انشایی ■ ۸۲

نمونه سؤال استاندارد پیام‌های آسمان پایه هفتم، نوبت اول ■ ۸۴

نمونه سؤال استاندارد پیام‌های آسمان پایه هشتم، نوبت اول ■ ۸۹

نمونه سؤال استاندارد پیام‌های آسمان پایه نهم، نوبت اول ■ ۹۴

نمونه سؤال استاندارد پیام‌های آسمان پایه هفتم، نوبت دوم ■ ۹۹

نمونه سؤال استاندارد پیام‌های آسمان پایه هشتم، نوبت دوم ■ ۱۰۴

نمونه سؤال استاندارد پیام‌های آسمان پایه نهم، نوبت دوم ■ ۱۰۹

نمون برگ ارزیابی فنی و علمی سؤالات آزمون ■ ۱۱۴

منابع ■ ۱۱۷

■ مقدمه

آموزش و پرورش مهمترین رکن یک جامعه است که چراغ اصلی آن معلم است. فروزندگی و تابندگی یک معلم به عوامل مختلفی بستگی دارد. آنچه که یک معلم حرفه‌ای را از دیگر معلمان باز می‌شناسد سنجش و ارزشیابی است. تجربه زیسته مؤلفان با معلمان و دانش‌آموزان در محیط مدارس مختلف نشان داده‌است که ممکن است یک دانش‌آموز بتواند از عواقب یک تدریس غیر استاندارد نجات یابد اما آثار سوء سنجش غیر استاندارد آنقدر زیاد است که وی هرگز نمی‌تواند از نتایج آن درامان باشد.

ایده اصلی برای تألیف این کتاب پاسخ به این مسائل بوده‌است: آیا سنجش می‌تواند آموزش را تغییر دهد؟ کدام یک نقش نخستین را در تحول نظام تعلیم و تربیت دارند؟ آموزش یا سنجش؟ برای ایجاد تحول باید به سراغ کدام یک برویم؟

سنجش می‌تواند نقطه آغاز تحول باشد به شرطی که آزمون‌های مختلف نقطه پایانی بر سناریوی آموزش نباشد. اگر سنجش تنها به اندازه‌گیری محفوظات بسنده کند انتظار ارتقاء دانش در فراگیران به سطوح بالای یادگیری دور از دسترس خواهد بود. سنجشی می‌تواند آموزش را تغییر دهد که در یک جاده دوطرفه حرکت نماید. معلم و دانش‌آموز هر دو در این مسیر تغییر رفتار دهند.

هر کو نکند فهمی زین کلک خیال انگیز

نقشش به حرام‌ار خود صورتگر چین باشد

ما می‌توانیم با طراحی سؤالات استاندارد بفهمیم و بفهمانیم. در درجه اول مشکلات تدریس خود را بفهمیم که این تأثیری بس شگرف در ارائه طراحی‌های استاندارد آموزشی بعدی ما خواهد داشت. در درجه دوم اهداف آموزشی واحدهای درسی را بفهماند تا منجر به تغییر رفتار در فراگیران شود.

اگر قصد دارید کیفیت سنجش خود را از دانش آموزان در سال های متمادی تدریس بسنجید توصیه می کنیم سؤالات آزمون های خود را با مطالب این کتاب مقایسه ای داشته باشید. مهمترین ویژگی این کتاب، مصداقی بودن آن است.

در فصل اول به اختصار به جدیدترین مفاهیم سنجش و ارزشیابی پرداخته شده است. در فصل دوم انواع آزمون ها با شاهد مثال های عینی ارائه گردیده است. در فصل سوم با تحلیل محتوای کتاب درسی پیام های آسمان منظر جدیدی را برای خوانندگان می گشاید به طوری که باید و نبایدهای موضوعی را برای طراحی آزمون در اختیار دبیران تخصصی و غیر تخصصی قرار می دهد. در فصل چهارم که نقطه عطف و به نوعی نتیجه گیری است نمونه هایی از انواع سؤالات ارائه شده است که ملاک های خوبی برای کیفیت سنجی آزمون است و با ارائه نقشه و چارچوب های استاندارد ما را در طراحی سؤالات استاندارد یاری می رساند.

گرچه این کتاب با رویکرد سنجش تراکمی تألیف شده است ولیکن شاید با ما هم رأی باشید که یک طراحی خوب و استاندارد است که می تواند منجر به دستاورد و اطلاعاتی برای هدایت دانش آموزان گردد.

این کتاب تا حد زیادی با دیگر کتاب ها متفاوت نوشته شده است. طرح مسایل صرفاً نظری از اهداف این کتاب نبوده بلکه سعی شده با رعایت اصل ذکر مصداق و شاهد مثال از نظریه به عمل حرکت کنیم و در این مسیر تجارب سال ها تدریس توشه را همان بوده است.

خلاصه اینکه سنجش و آموزش چنان در هم تنیده اند که تفکیک و تقدم هر کدام مقدور نیست. سنجش تأثیر بازگشتی روی سایر مؤلفه ها دارد و باعث می شود که فرایند آموزش به طور طبیعی اصلاح شود؛ البته به شرطی که مواد و مصالح آن استاندارد باشد والا با یک آزمون غلط آموزش را علیه آموزش بسیج کرده ایم.

قلندریان - بیدختی

تقدیر و تشکر

ناگفته پیداست که در خلق یک اثر آراء و افکار زیادی یاری گری و دست گیری نموده‌اند. در این جا لازم می‌دانیم از مساعدت‌های مدیرکل محترم آموزش و پرورش استان جناب آقای دکتر خدابنده ، معاونت محترم آموزش متوسطه جناب آقای دکتر صابری و رئیس اداره تکنولوژی متوسطه جناب آقای دکتر ظریف سپاسگزاری نماییم. از اعضاء دفتر تألیف کتب پیام‌های آسمان نیز نهایت قدردانی را نموده که این کتاب را مورد تأیید قرار داده‌اند. تقدیر و تشکر ویژه را از شما خواننده محترم داریم که با چشم‌پوشی بر نقایص این کتاب، از طریق پست الکترونیکی hgh6346@yahoo.com دیدگاه‌های خود را بیان خواهید کرد و ما را از نقد و نظر ارزنده و سازنده‌تان بی‌بهره نمی‌گذارید.

مدرسه عشق

دین را با عرفان	در مجالی که برایم باقیست
همه را با تشویق تدریس کنند!	باز همراه شما مدرسه ای می سازیم
و معلم هر روز	که در آن همواره اول صبح
روح را حاضر و غایب بکند!	به زبانی ساده
و به جز از ایمانش	مهر تدریس کنند
هیچ کس چیزی را حفظ نباید بکند	و بگویند خدا
مغزها پر نشود چون انبار	خالق زیبایی
قلب خالی نشود از احساس	و سراینده ی عشق
درس هایی بدهند	آفریننده ماست ...
که به جای مغز، دل ها را تسخیر کند!	در مجالی که برایم باقیست،
... امتحانی بشود	باز همراه شما مدرسه ای می سازیم
که بسنجد ما را	که خرد را با عشق
تا بفهمند چقدر	علم را با احساس
عاشق و آگه و آدم شده ایم ...	و ریاضی را با شعر

گزیده ای از شعر مدرسه عشق - زنده یاد مجتبی کاشانی

فصل ۱

سنجش و ارزشیابی

■ پس از مطالعه این فصل شما می توانید:

- سنجش و ارزشیابی را تعریف کنید.
- تفاوت سنجش و ارزشیابی را تشخیص دهید.
- انواع سنجش بر اساس زمان و هدف را برشمارید.
- چگونگی فرایند سنجش تراکمی را تشریح نمایید.
- هدف های کلی آموزشی را به هدف های رفتاری تبدیل کنید.
- بتوانید جدول مشخصات آزمون را تدوین نمایید.
- چیدمان سؤالات یک آزمون خوب را رعایت کنید.

■ سنجش چیست؟

در مورد سنجش یا ارزیابی تعاریف مختلفی توسط متخصصان ارایه گردیده است. نیتکو^۱ سنجش را این گونه تعریف می کند: «سنجش یک اصطلاح کلی است و به صورت فرایندی تعریف می شود که برای گردآوری اطلاعات مورد نیاز و تصمیم گیری در مورد دانش آموزان، برنامه درسی و خط مشی های آموزشی مورد استفاده قرار می گیرد.» اِگن و کاوچاک^۲ سنجش کلاسی را به عنوان تمامی فرایندهای مورد نیاز برای تصمیم گیری درباره یادگیری دانش آموزان تعریف می کنند. (حسن زاده و مداح، ۱۳۹۰، ص ۱۴) داده های مورد نیاز برای سنجش از طریق فنون متنوعی از جمله آزمون، پرسش نامه، تکلیف درسی، مشاهده، مصاحبه، فهرست واری، امتحان شفاهی و ... جمع آوری می شوند.

همان طور که از تعاریف فوق استنباط می شود، مفهوم سنجش با اندازه گیری و آزمودن متفاوت است.

نتایج داده های اندازه گیری و آزمودن با مقیاس عدد و ارقام انجام و به زبان کمی بیان می گردد اما در ارایه نتایج سنجش علاوه بر زبان کمی و استفاده از اعداد و ارقام، از زبان کیفی هم استفاده می گردد و جنبه توصیفی نیز دارد. از سویی دیگر، مفهوم سنجش نسبت به اندازه گیری و آزمودن، وسیع تر و گسترده تر است و به جمع آوری داده ها و اطلاعات ختم نمی شود بلکه روالی است که در آن، تعبیر و تفسیر اطلاعات بر اساس هدف های مورد نظر صورت می گیرد.

پرواضح است سنجش یکی از جنبه های مهم فرایند یاددهی یادگیری است که هدف آن ارزشیابی از فعالیت ها و نتایج یادگیری دانش آموزان و هدایت جریان یادگیری و عملکرد آنان است.

■ ارزشیابی چگونه انجام می شود؟

از نظر اسکریون ارزشیابی فرایندی است برای تعیین شایستگی، ارزشمندی و ارزش هر چیزی. ترستنچلر معتقد است، ارزشیابی فرایندی است که در آن بر اساس داده های کمی و کیفی حاصل از سنجش و اندازه گیری، به قضاوت و داوری پرداخته می شود. به عبارت دیگر، ارزشیابی توانایی قضاوت ارزشی در مورد اطلاعات است. (دلاور و زهراکار، ۱۳۹۴، ص ۲۵) براساس این تعریف می توان چنین استنباط کرد سنجش و اندازه گیری مقدمه ارزشیابی است و در حقیقت داده های مورد نیاز از طریق سنجش و اندازه گیری به صوت کمی و کیفی حاصل و از طریق ارزشیابی مورد قضاوت و داوری درباره کیفیت یادگیری، تدریس و برنامه ها قرار می گیرند که این مراحل در نهایت منجر به تصمیم گیری می گردد. در آموزش و پرورش، ارزشیابی یک فعالیت رسمی است که با هدف تعیین میزان اثربخشی یک برنامه درسی اجرا می گردد. یعنی تعیین میزان کسب دانش، مهارت ها و توانایی های دانش آموزان پس از آموزش بر اساس اهداف مورد نظر، در فرایند ارزشیابی صورت می پذیرد.

■ سنجش بر حسب زمان و هدف چند نوع است؟

سنجش و آزمون های مورد استفاده را با توجه به زمان و هدف، به چهار دسته ی آغازین، تکوینی، تشخیصی و تراکمی تقسیم بندی می کنند که در ادامه، هریک از آنها را به طور مختصر توضیح می دهیم.

■ سنجش آغازین

نخستین سنجشی که معلم قبل از انجام فعالیت های آموزشی با هدف هدایت و بهبود آموزش، اجرا می نماید، آغازین نام دارد. این نوع سنجش یکی از ضروری ترین ابزارهایی است که فرصت تصمیم گیری آگاهانه برای برنامه ریزی تهیه طرح درس فراهم می کند. سنجش آغازین از سویی به تعیین میزان تسلط فراگیران به دانش و مهارت های پیش نیاز درس جدید می پردازد و از سویی دیگر میزان آشنایی فراگیران با هدف ها و محتوای درس جدید را تعیین می کند؛ که نتایج حاصل از آن، نقطه ی آغاز و چگونگی اجرای فرایند یاددهی - یادگیری را مشخص می کند.

■ سنجش تکوینی

نوع دیگری از سنجش که در فرایند تدریس و ضمن انجام فعالیت های یادگیری توسط معلم به اجرا در می آید، تکوینی نام دارد. این نوع سنجش در پایان هر واحد درسی، بر اساس هدف های

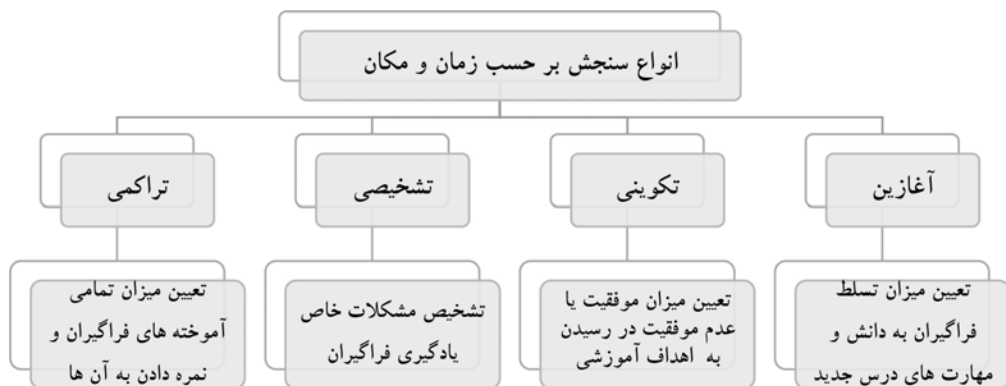
مربوطه صورت می‌پذیرد و از نتایج آن، معلم پی به میزان موفقیت یا عدم موفقیت، در رسیدن به هر یک از هدف‌های آموزشی می‌برد و به رفع نواقص یادگیری قبل از ورود به هدف‌های آموزشی بعدی می‌پردازد. در فرایند اجرایی سنجش تکوینی معلم نیز به بهبود روش تدریس خود اقدام می‌کند.

■ سنجش تشخیصی

این نوع سنجش نیز در فرایند تدریس با هدف تشخیص مشکلات یادگیری فراگیران صورت می‌پذیرد. زمانی که معلم به صورت مکرر شاهد مشکل یادگیری خاصی در یک یا چند فراگیر باشد، اقدام به اجرای سنجش تشخیصی با هدف کشف ریشه‌ی آن مشکل خاص می‌نماید.

■ سنجش تراکمی

تعیین میزان تمامی آموخته‌های فراگیران و نمره دادن به آن‌ها، در طی یک دوره آموزشی از طریق سنجش تراکمی انجام می‌گردد. از آنجایی که این سنجش معمولاً در پایان دوره‌ی آموزشی اجرا می‌گردد، به آن سنجش پایانی نیز می‌گویند. هدف سنجش تراکمی، نمره دادن، ورود به مقاطع تحصیلی بالاتر، امتیازهای تحصیلی و ... است. بنابراین استفاده از آزمون‌های جامع و مفصل که نمونه‌ی کاملی از محتواهای درس و هدف‌های آموزشی را در برگیرد، ضروریست. با توجه به توضیحاتی که بیان شد دسته‌بندی این سنجش‌ها را می‌توان به صورت زیر ترسیم کرد.

■ فرایند سنجش تراکمی چگونه انجام می‌شود؟

اگر قرار است سنجش به عنوان ابزاری در خدمت فرایند آموزش و در جهت بهبود آن باشد باید